

O c e n a

dorobku naukowego oraz osiągnięć dydaktycznych i organizacyjnych dr Anny Wach w postępowaniu habilitacyjnym prowadzonym na Wydziale Studiów Edukacyjnych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Informacje ogólne

Pani dr Anna Wach ukończyła studia magisterskie w zakresie pedagogiki medialnej na Wydziale Studiów Edukacyjnych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu w 1999 roku. Promotorem jej pracy magisterskiej *Dziecięce preferencje wobec gier komputerowych* był prof. dr hab. Waław Strykowski. Po pięciu latach, w 2004 roku, w tej samej uczelni i na tym samym wydziale obroniła przygotowaną pod kierunkiem prof. W. Strykowskiego pracę doktorską *Komunikowanie w kształceniu zdalnym przez Internet*. Wcześniej, w 2001 roku, ukończyła na Politechnice Poznańskiej studia podyplomowe z zakresu organizacji i zarządzania instytucjami oświatowymi. Kontynuacją zainteresowań zarządzaniem oświatą były następne studia podyplomowe dotyczące psychologii w zarządzaniu, które dr A. Wach odbyła na Wydziale Nauk Społecznych UAM. Ukończyła je w 2007 roku. Jak widać, od czasu ukończenia tych studiów, a zwłaszcza od obrony pracy doktorskiej do momentu otwarcia przewodu habilitacyjnego minęło sporo czasu.

W latach 1999-2004 Pani A. Wach była doktorantką na Wydziale Studiów Edukacyjnych UAM. Z danych, które otrzymałem, wynika, że pracę w szkole wyższej podjęła w 2008 roku. W ciągu czterech lat była adiunktem w Katedrze Pedagogiki Wyższej Szkoły Zawodowej „Kadry dla Europy” w Poznaniu. W roku akademickim 2007/2008 pracowała także na stanowisku asystenta w Katedrze Edukacji i Rozwoju Kadr na Wydziale Ekonomii Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu. W latach 2008-2019 w tym samym miejscu jest zatrudniona na stanowisku adiunkta.

Ocena prac naukowych poprzedzających rozprawę habilitacyjną uznaną za główne osiągnięcie naukowe

W przedstawionej przez dr A. Wach liście publikacji naukowych oprócz rozprawy habilitacyjnej znajdują się 24 pozycje wydane w latach 2008-2019. W tym zestawie znajduje się 9 tekstów zamieszczonych w pracach zbiorowych przygotowanych pod redakcją innych

naukowców. Tylko 1 spośród nich opublikowało wydawnictwo o zasięgu ogólnopolskim (Wyd. Uniwersytetu Jagiellońskiego) i 1 wydawnictwo zagraniczne (Brill/Sense, Leiden/Boston). Pozostałe to publikacje własnej uczelni, fundacji i dość mało znanych wydawców. Podobnie przedstawia się rejestr czasopism, w których dr A. Wach umieściła 15 artykułów, w tym 5 takich, w których jest współautorką. Brak tu czasopism zagranicznych i najbardziej znanych i cenionych w środowisku naukowym czasopism o zasięgu ogólnopolskim. Są natomiast 3 artykuły zamieszczane w czasopiśmie własnej uczelni („Studia Oeconomica Posnaniensia” – według informacji podanej na stronie internetowej czasopisma 10 pkt. w klasyfikacji Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego) – i 3 kolejne w czasopiśmie innej uczelni ekonomicznej („Edukacja Ekonomistów i Menedżerów” – po 5 pkt. – lista czasopism spoza wykazu MNiSzW), czasopiśmie Instytutu Pracy Socjalnej „Zarządzanie Zespołami Ludzkimi” – które wprawdzie obecnie ma przyznane 20 punktów, ale podobnie jak poprzednie reprezentuje nie pedagogikę lecz inne dyscypliny naukowe. Czasopisma naukowe, które zamieściły artykuły dr A. Wach, mają – poza krakowskimi „Horyzontami Wychowania” – niską punktację, np. „Neodidagmata” (2 artykuły po 7 punktów) i „Pedagogika Szkoły Wyższej” (1 artykuł – 7 punktów).

Wśród prac poprzedzających przygotowanie i wydanie rozprawy habilitacyjnej dr A. Wach są takie, które ze względu na podjęty temat lub miejsce opublikowania zasługują na szczególną uwagę recenzenta. Należy do nich artykuł *Ewaluacja zajęć jako instrument podnoszenia jakości kształcenia na Uniwersytecie Ekonomicznym w Poznaniu – badania, refleksje, kierunki zmian*, opublikowany w periodyku własnej uczelni („Studia Oeconomica Posnaniensia”). Składa się on z trzech części: krótkiej informacji o znaczeniu badań jakości kształcenia w szkole wyższej i wybranych badaniach dotyczących tego zagadnienia, egzemplifikacji takich badań, opartej na analizie ilościowej wyników studenckich ocen nauczycieli na Uniwersytecie Ekonomicznym w Poznaniu, oraz charakterystyki metod ewaluacji zajęć wspierających rozwój kompetencji dydaktycznych nauczycieli. W zamyśle Autorki części te miały się wspierać wzajemnie, ale łączenie ich w jednym artykule spowodowało też niekorzystne skutki. Przegląd badań polskich i zagranicznych okazał się zbyt skrótowy, raport z analizy ewaluacji dokonanej przez studentów niewiele różni się od wykonywanych w innych uczelniach. Zaś fragment poświęcony metodom ewaluacji zajęć doskonalących kompetencje dydaktyczne nauczycieli akademickich ma raczej charakter podręcznikowy i nawet jeśli uznać jego wartości, mieści się w grupie prac metodycznych, a nie naukowo-badawczych.

Wyżej oceniam inną publikację z okresu podoktorskiego. Jest nią artykuł *Constructivist Approach in Teaching in Higher Education* zamieszczony pod redakcją Autorki i prof. Roberto Muffoletto w pracy zbiorowej naukowców polskich i zagranicznych pt. *Perspectives on Computer Gaming in Higher Education*, wydanej przez Bogucki Wydawnictwo Naukowe w 2016 r. Autorka przedstawiła w nim założenia paradygmatu konstruktywistycznego w dydaktyce akademickiej. Zaprezentowała powierzchowne oraz głębokie podejście do uczenia się, których wybór w dużej mierze jest zależny od sposobu pracy nauczyciela. Omówiła cykl uczenia się według D. Kolba i ukazała przydatność tego modelu jako ramy do projektowania zajęć w sposób zgodny z założeniami konstruktywistycznymi. W artykule Autorka przedstawiła też zadania i role studentów i nauczyciela oraz metody prowadzenia zajęć. Zarówno ten, jak i inne artykuły publikowane w ostatnich latach stanowiły przygotowanie do napisania rozprawy habilitacyjnej.

Dr A. Wach uczestniczyła w projektach i 6 programach międzynarodowych i w 1 programie o zasięgu krajowym. W jednym z nich była kierownikiem projektu. Od 2017 roku jest członkiem Rady Programowej *Journal of Adult Learning, Knowledge and Innovation*. Jest członkiem stowarzyszeń: *Nordic-Baltic Network in Higher Education Development* (od 2014 roku) i *The International Society for the Scholarship of Teaching and Learning* (od 2015 roku).

Ocena rozprawy habilitacyjnej uznanej przez dr Annę Wach za główne osiągnięcie naukowe

Książka *Stawanie się nauczycielem akademickim. W kierunku wspierania uczenia się przez refleksyjną praktykę* została uznana przez dr A. Wach za główne osiągnięcie naukowe po uzyskaniu doktoratu. Nie budzi to wątpliwości, gdyż praca ta, opublikowana przez Wydawnictwo Kontekst w 2019 roku znacznie przewyższa pod względem poziomu naukowego wszystkie inne prace Autorki z ostatnich lat. Tytuł książki dobrze odzwierciedla charakter postawy badawczej dr A. Wach, którą można najkrócej określić jako naukowo-dydaktyczną. W tym zestawieniu „dydaktyczna” oznacza raczej stosowaną teorię nauczania-uczenia się. Biorąc pod uwagę aktualną wiedzę naukową, Autorka stara się zbadać, jaka jest efektywność kursu pedagogicznego organizowanego w pierwszym etapie rozwoju kompetencji pedagogicznych nauczycieli akademickich, a zwłaszcza to, jaka jest rola takiego kursu „w procesie stawania się refleksyjnym praktykiem, wspierającym uczenie się studentów” (s. 11).

Publikacja składa się ze wstępu, pięciu rozbudowanych i dobrze ustrukturyzowanych wewnętrznie rozdziałów, zakończenia, bibliografii i załączników. Trzy pierwsze rozdziały

zawierają prezentację podstaw teoretycznych badań własnych. Poświęcone są paradygmatycznej zmianie w dydaktyce akademickiej, która – zdaniem Autorki – polega na przejściu od nauczania do uczenia się, rozwojowi kompetencji profesjonalnych nauczycieli akademickich w perspektywie konstruktywistycznej oraz wspieraniu rozwoju profesjonalnych kompetencji nauczycieli akademickich. W czwartym rozdziale Autorka przedstawia założenia metodologiczne badań własnych, aby w rozdziale końcowym ukazać wyniki tych badań, które wyraża zmiana istoty działań nauczycieli akademickich – od nastawienia na transmisję wiedzy do wspierania zmiany poznawczej.

Praca ma dobre, ale i słabsze strony. Trzy pierwsze rozdziały, które mogą być określone jako część teoretyczna, zawierają solidny przegląd literatury krajowej i zagranicznej dotyczącej wybranych tematów. Liczba przywoływanych prac różnych autorów świadczy o dużym wkładzie pracy Autorki włożonym w rozpoznanie istniejącej literatury. Dr A. Wach omawia ją rzetelnie, trochę brakuje mi jednak podejmowania dyskusji z niektórymi stanowiskami, a to powinno cechować rozprawę. Twórczym elementem stanowiącym jednak niewątpliwym wkład własny Autorki jest sporządzanie zestawień różnych opcji naukowych przedstawianych w analizowanych pracach. Pozwala to dokładniej i bardziej syntetycznie ujmować stanowiska i poglądy różnych naukowców, łatwiej dostrzegać występujące podobieństwa i różnice.

Można zauważyć, że tytuł pierwszego rozdziału *Od nauczania do uczenia się – paradygmatyczna zmiana w dydaktyce akademickiej* jest nazbyt fasadowy. Po pierwsze, studiowanie z istoty rzeczy wiąże się z uczeniem się, nigdy nie może być pojmowane jako wyłączny efekt nauczania. Po drugie, co najmniej od czasów Deweya wiadomo, że myślenie ma podstawowe znaczenie w procesie zdobywania wiedzy i umiejętności, a zatem proces ten musi odbywać się przy znaczącym udziale uczenia się. O potrzebie zerwania z dominacją nauczania w procesie kształcenia w procesie szkolnym przekonywali polscy dydaktycy już pół wieku temu, zwłaszcza Wincenty Okoń i Czesław Kupisiewicz. Pomijając ten fakt, dr A. Wach tworzy pozór, że tytułowa w tym rozdziale „zmiana paradygmatyczna” jest postulatem sformułowanym dopiero obecnie. Po trzecie, w ostatnich dziesięcioleciach studiowanie stało się zjawiskiem dość powszechnym, czego wyrazem jest to, że znaczna część studentów w wielu uczelniach wcale nie ma rozbudowanych motywacji i chęci do uczenia się. W takim stanie nastawienie młodych nauczycieli, że uczenie się studentów zastąpi nauczanie może okazać się złudne.

Walory rozprawy habilitacyjnej są znacznie bardziej widoczne w rozdziale metodologicznym. Rozdział ten został napisany niemal perfekcyjnie. Przede wszystkim

Autorka osadza dane o założeniach metodologicznych swoich badań, które rutynowo występują w prezentacji każdego przedsięwzięcia badawczego (przedmiot i cel badań, problemy badawcze itd.), w ogólniejszym kontekście teoretycznym dotyczącym metodologii badań. Korzystając z koncepcji *research onion* M. Soudersa, P. Lewisa, A. Thornhilla przedstawia sześć warstw, określonych kroków własnego postępowania badawczego. Pierwszą z nich jest wybór paradygmatu, w ramach którego umiejscowione zostały badania przeprowadzone przez Autorkę. Jest nią konstruktywizm. Charakteryzując zastosowane podejście eksplanacyjne lokuje swe badania w podejściu indukcyjnym. Pisząc o rodzaju przeprowadzonych badań określa je jako jakościowo-ilościowe. W ramach wybranej metody: studium przypadku dr A. Wach zastosowała triangulację – technikę ankiety (dane ilościowe) oraz zogniskowane wywiady grupowe, analizę tekstów wywołanych oraz analizę treści portfolio uczestników kursu pedagogicznego dla młodych nauczycieli akademickich (dane jakościowe). Dr A. Wach szczegółowo omawia też sposoby i procedury gromadzenia i analizowania danych. Na uwagę zasługuje to, że w tym rozdziale Autorka prawie nie korzysta z ogólnie znanych w naszym kraju prac polskich metodologów, natomiast często inspirują ją publikacje zagranicznych metodologów badań społecznych.

Wyniki badań własnych są w rozprawie habilitacyjnej dr A. Wach przedstawione solidnie, wyczerpująco i komunikatywnie. Odnosi się to zarówno do przeprowadzonych przez Autorkę badań ilościowych, jak i jakościowych. Omawiając badania ilościowe Autorka podaje niezbędne dane statystyczne, przedstawia dostrzeżone tendencje, przejrzysto je ukazuje w licznych tabelach i wykresach oraz prawidłowo interpretuje. Choć dr A. Wach wymienia przeszkody, które mogą powodować trudności przechodzenia pod wpływem Kursu Pedagogicznego od stosowanych przez młodych nauczycieli tradycyjnych sposobów pracy ze studentami do działań zgodnych z postulatami pedagogiki konstruktywistycznej, wyniki przeprowadzonych badań jednoznacznie wykazały, że pożądane zmiany następują. Warto zauważyć, że Autorka brała pod uwagę stanowiska młodych nauczycieli akademickich wyrażane w odpowiedziach w nieanglojęzycznej wersji kwestionariusza ATI opracowanego przez The Higher Education Academy w Wielkiej Brytanii (tu można pochwalić Autorkę za dobór takiego narzędzia). Udało się jej wykazać, że młodzi nauczyciele akademicy dzięki uczestnictwie w kursie nastawionym na promocję pedagogiki konstruktywistycznej więcej wiedzą i mają większą świadomość, dlaczego trzeba pracować inaczej niż wcześniej. W istocie rzeczy o jakości pracy nauczyciela przesądza jednak nie jego świadomość, jak trzeba działać, ale to, jakie działania rzeczywiście podejmuje i konsekwentnie prowadzi. O tym, czy tak jest, z pracy dr A. Wach już się nie dowiemy.

Przeprowadzone przez dr A. Wach badania jakościowe są dobrze dostosowane do tematu pracy. Analizując różne etapy początkowej działalności nauczyciela akademickiego dobrze wyróżnia punkty krytyczne decydujące o powodzeniach i niepowodzeniach dydaktycznych, trafnie ilustruje je wybranymi wypowiedziami badanych, umiejętnie interpretuje, nawiązując do obserwacji własnych oraz stwierdzeń zawartych w polskich i zagranicznych publikacjach dotyczących rozwoju zawodowego nauczyciela. Formułując wnioski z przeprowadzonych badań, dr A. Wach przypomina ich najważniejsze wyniki, konfrontując je zarazem z tezami zawartymi w literaturze pedantologicznej. Przedstawia uzyskany portret nauczyciela akademickiego „na starcie”, charakteryzuje zmiany przekonań i praktyki nauczycielskiej pod wpływem wiedzy uzyskiwanej na kursie pedagogicznym, omawia znaczenie wsparcia i warunków pracy dla rozwoju nauczycieli. Na tym tle, jak to często zdarza się w pracach pedagogicznych, wyprowadza implikacje dla praktyki. Jest interesujące, że w *Zakończeniu* dr A. Wach stwierdza, że jej studia związane z przygotowaniem rozprawy wpłynęły nie tylko na jej własny sposób myślenia o dydaktyce akademickiej, ale też na jej własną praktykę zawodową. Można więc przypuszczać, że rozprawa *Stawanie się nauczycielem akademickim. W kierunku wspierania uczenia się poprzez refleksyjną praktykę* wielostronnie inspirować będzie innych pedantologów i nauczycieli akademickich.

Ocena działalności dydaktycznej i organizacyjnej

Dr A. Wach podała w *Autoreferacie*, że w latach 2004-2019 prowadziła łącznie 23 przedmioty na studiach I, II i III stopnia, w tym 5 w języku angielskim. Ponadto prowadziła seminaria licencjackie, magisterskie i podyplomowe, a także warsztaty dla licealistów w ramach *Ekonomicznych klas akademickich*. Jest autorką programu i kierownikiem *Uczelnianego Kursu Pedagogicznego dla Młodej Kadry UEP*, co miało duże znaczenie w przygotowaniu i opracowaniu rozprawy habilitacyjnej. Prowadziła wykłady i warsztaty w języku angielskim w 6 uczelniach zagranicznych. Jest autorką 3 rozdziałów w podręcznikach akademickich.

Są to więc zróżnicowane, a jednocześnie bogate doświadczenia dydaktyczne. Zwraca uwagę troska dr A. Wach o podnoszenie swej wiedzy i umiejętności profesjonalnych. Uczestniczyła w 11 szkoleniach w języku polskim i angielskim.

W swojej uczelni wielokrotnie podejmowała prace organizacyjne i nadal się w nie angażuje. W roku akademickim 2009/2010 była członkiem Komisji Rekrutacyjnej, a w latach

2016-2018 przewodniczącą Komisji ds. Kształcenia na Wydziale Ekonomii, a od roku 2018 jest członkiem tej Komisji. Ponadto od roku 2014 jest członkiem Rady Wydziału Ekonomii.

Uczestniczyła i nadal bierze udział w różnych uczelnianych zespołach eksperckich: w Zespole Rektorskim ds. Akredytacji Międzynarodowej EQUIS (rok akademicki 2015/2016) i przygotowaniu raportu samooceny w związku z ubieganiem się uczelni o akredytację, zespole przygotowującym raport samooceny na kierunku ekonomia oraz finanse i rachunkowość na Wydziale Ekonomii UEP (2017/2018). W latach 2016-2018 była przewodniczącą Komisji ds. Kształcenia Wydziału Ekonomii UEP, a od 2018 roku jest członkiem tej Komisji. Uczestniczyła w pracach Zespołu ds. Akredytacji Międzynarodowych, a od 2018 r. jest członkiem podzespołu zajmującego się kadrą akademicką.

W zakresie doskonalenia dydaktyki akademickiej dr A. Wach podejmowała następujące działania: była autorką Centrum Dydaktyki Akademickiej dla Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu (2016), autorką i koordynatorką dwu edycji Programu Doskonalenia Nauczycieli Akademickich UEP (2014/2015 i 2016/2017), od roku akademickiego 2010/2011 pełni funkcję kierownika Uczelnianego Kursu Pedagogicznego dla Młodej Kadry Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu.

Za działalność organizacyjną otrzymywała nagrody rektorskie: Nagrodę Zespołową II stopnia (2015), Nagrodę Zespołową I stopnia (2016), Nagrodę Zespołową II stopnia (2017).

Praca dydaktyczna, organizacyjna i naukowa dr A. Wach ściśle wiążą się ze sobą pod względem merytorycznym i wzajemnie się dopełniają. Jest to korzystne dla jej działalności w każdej z wymienionych dziedzin.

Ocena ogólna

Oceniając ogólnie dorobek naukowy, dydaktyczny i organizacyjny dr Anny Wach stwierdzam, że jest to dorobek spójny, tworzony konsekwentnie. Widoczny jest postęp jej w rozwoju naukowym. Wcześniejsze prace autorskie – artykuły publikowane w czasopiśmie i pracach zbiorowych – nie wykraczały poza poziom typowy dla większości adiunktów i wykładowców. Rozprawa habilitacyjna *Stawanie się nauczycielem akademickim. W kierunku wspierania uczenia się poprzez refleksyjną praktykę* jest jednak pracą znaczącą w polskiej pedeutologii. Ma wprawdzie pewne słabości, o których pisałem w recenzji, ale też wnosi wiele nowych elementów – zarówno w warstwie teoretycznej, jak i metodologicznej do polskiej pedagogiki. Jest to wynikiem udanego połączenia studiów literatury związanej z przedmiotem badań (w przeważającej części zagranicznej) i własnej innowacyjnej praktyki zawodowej. Dlatego też wyrażam opinię, że dorobek Autorki spełnia warunki stawiane w Ustawie z 14 marca 2003 r. o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w

zakresie sztuki, z późniejszymi zmianami zawartymi w Ustawie z dnia 18 marca 2011 r. o zmianie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym, Ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2011 r., nr 84, poz. 455), a także rozporządzeniach Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 11 września 2011 r. w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego (Dz. U. nr 196, poz. 1165) oraz z dnia 22 września 2011 r. w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodach doktorskich, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora (Dz. U. nr 204, poz. 1200). Popieram więc wniosek o nadanie dr Annie Wach stopnia naukowego doktora habilitowanego.

Mikołaj Rymanowski